

Žiga SELAN, Janja VUGA BERŠNAK*

PRISOTNOST DEPRESIJE V IZBRANIH KRITIČNIH POKLICIH V OBDOBJU PANDEMIJE V SLOVENIJI: PRIMER ZDRAVSTVENEGA OSEBJA, PRIPADNIKOV IN PRIPADNIC SLOVENSKE VOJSKE TER POLICISTOV IN POLICISTK **

Povzetek. Pandemija, ki jo je povzročil virus SARS-CoV-2, Sloveniji ni prizanesla, nasprotno, terjala je dolgotrajen in izčrpavajoč odziv zaposlenih v nekaterih kritičnih poklicih. Ti so bili v obdobju pandemije, upoštevajoč omejitve in potrebe po povečanem obsegu dela, izpostavljeni vrsti dejavnikov, ki so zaznamovali njihovo zdravstveno počutje in splošno dobrobit. V članku predstavljamo – s pomočjo kvantitativnega merskega instrumenta pridobljene – samoocene zaposlenih v kritičnih poklicih (zdravstveno osebje, policisti/-ke, pripadniki/-ice Slovenske vojske) glede njihovega občutenja stresa, obremenitev in depresije, in sicer v izbrnem obdobju pandemije, t.j. med marcem 2020 in junijem 2022. Raziskava pokaže, da je 30% anketirancev/-k v kritičnih poklicih občutilo depresijo. Nadalje, rezultati kažejo povezanost med depresijo in dejavniki pandemije ($r = .567, p = < 0.01$) pri vseh preučevanih poklicih.

Ključni pojmi: kritični poklici, pandemija, depresija, stres, dobrobit

641

Uvod

Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) je bila 31. decembra 2019 obveščena o primerih pljučnice neznanega vzroka v mestu Vuhan na Kitajskem. Zelo hitro se je pojavilo nenadzorovano širjenje okužb po svetu. SZO je 31. januarja 2020 razglasila izredne razmere na področju javnega zdravja. 11. marca 2020 je zaradi hitrega povečanja števila primerov okužb zunaj Kitajske generalni direktor SZO napovedal, da bi lahko izbruh označili kot

* Žiga Selan, magister obramboslovja, Ministrstvo za notranje zadeve, Služba za evropska sredstva, Slovenija; dr. Janja Vuga Beršnak, izredna profesorica, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija.

** Izvirni znanstveni članek.

DOI: 10.51936/tip.60.4.641

pandemijo (Bhargava, 2021). Virus SARS-CoV-2 se je zelo hitro razširil po različnih državah po vseh delih sveta, npr. v Italiji je bil prvi uradni primer odkrit 21. februarja 2020, že mesec prej (21. januarja 2020) je bil potrjen prvi primer v Združenih državah Amerike (ZDA), v Sloveniji pa smo prvi primer okužbe potrdili 4. marca 2020 (Mlakar, 2020; AJMC, 2021). Kot navaja Worldometer (2023), je virus SARS-CoV-2 v močnem obsegu prizadel našo državo, do marca 2023 je namreč zaradi covida-19 umrlo več kot 7.074 ljudi.

V takšnih izjemnih okoliščinah kompleksne krize so še posebej obremenjeni zaposleni in zaposlene v tako imenovanih kritičnih poklicih, ko pride do izrazito povečanega obsega dela, dela v negotovih okoliščinah, hitrega sprejemanja odločitev brez vseh vnaprej znanih podatkov, potrebni sta prilagodljivost in predanost. V teh poklicih je delo zahtevnejše in terja veliko odrekovanja, medtem ko v kriznih razmerah delo postane še bolj naporno, stresno, urniki so neredni in zaposleni se srečujejo z življenjsko ogrožajočimi situacijami ter smrtjo. Vse to lahko pripelje do izčrpanosti in zdravstvenih težav. Namen članka je raziskati prisotnost depresije in povezavo med depresijo ter izbranimi samoporočanimi znaki obremenitev v času pandemije (marec 2020–junij 2022) pri zaposlenih v kritičnih poklicih, in sicer pripadnikih/-cah Slovenske vojske, policistih/-kah in zdravstvenem osebju.

Duševno zdravje zaposlenih v kritičnih poklicih v obdobju pandemije

Duševno zdravje se predvsem nanaša na kognitivno, vedenjsko in čustveno dobro počutje, ki posamezniku/-ici omogoča uspešno soočanje z vsakdanjim življenjem. Pomembno je v vseh življenjskih obdobjih, od otroštva do odraslosti (U. S. Department of Health & Human Services, 2022), in vpliva na vsakdanje življenje ter odnose tako v družini kot tudi na delovnem mestu in v širši skupnosti. Ustrezno duševno zdravje je temelj zdravja na splošno in posledično družbene, družinske in gospodarske stabilnosti, socialne blaginje in kakovosti življenja ljudi. Pomembno je, da se zavedamo, da je vsakdo izmed nas dovzeten za tveganje in razvoj motenj duševnega zdravja, ne glede na starost, spol, dohodek ali etnično pripadnost (Felman, 2020; U. S. Department of Health & Human Services, 2022). Po podatkih IHME (International Health Management Associates) je imelo leta 2019 v EU 15,34% prebivalstva duševne motnje, kar pomeni približno 75 milijonov ljudi. Med najpogostejšimi diagnozami pri splošnem prebivalstvu je bila tudi depresija (4,60%).¹ Nedavni podatki kažejo, da je pandemija poslabšala duševno zdravje in z delom povezana bremena – več študij (Mental Health

¹ Več na: <http://ghdx.healthdata.org/gbd-results-tool?params=gbd-api-2019-permalink/b6dce4dc-7359fa30ac20b63cc265f1fc>.

America, 2020; Tehrani, 2022; Guo in drugi, 2020) je namreč pokazalo, da je pri poklicih, ki so bili ključnega pomena za odzivanje na pandemijo (t.i. kritični poklici), povečano tveganje za težave z duševnim zdravjem in izgorelost. Poleg tega je z izpostavljenostjo krizam povezana tudi uporaba psihoaktivnih substanc. Nedavna študija NIJZ (Nacionalni inštitut za javno zdravje) je pokazala, da so strokovnjaki na področju duševnega zdravja v Sloveniji zaradi narave dela in s tem povezanih dejavnikov sami izpostavljeni povečanemu tveganju za duševne stiske in samomorilnost, ampak praviloma ne posegajo po pomoči, s katero bi lahko blažili tovrstne stiske (Roškar et al., 2022).

V nadaljevanju se bomo osredotočili na depresijo kot eno od pogostejših težav v duševnem zdravju, ki se pojavlja tudi med zaposlenimi v kritičnih poklicih.

Depresija

Depresija negativno vpliva na posameznikovo/-ičino počutje, način razmišljanja in ravnanje ter med drugim povzroča občutke žalosti in/ali izgubo zanimanja za delo. Ta duševna stiska je pomemben dejavnik pri opravljanju dela tudi med zaposlenimi v kritičnih poklicih, saj so, po podatkih SZO, med diagnosticiranimi tudi zdravstveni delavci/-ke, policisti/-ke in pripadniki/-ce oboroženih sil. Tako kot pri drugih duševnih motnjah (anksioznost, PTSM itd.) tudi na razvoj depresije vplivajo različni dejavniki tveganja in zaščite, na primer sodelovanje v oboroženem boju, daljša odsotnost od družine oz. ljubljenih oseb, travmatične in stresne situacije, stalna nevarnost in ogroženost, zahtevna usposabljanja itd. (Inoue in drugi, 2021). Leta 2021 so ameriške vojaške zdravstvene ustanove poročale o povečanju depresije med ameriški vojniki/-njami z »običajnih« 11,4% na 15% (Inoue in drugi, 2021). Tudi zdravstveno osebje se srečuje s travmatičnimi in stresnimi situacijami, nerednimi delavniki, pomanjkanjem spanja, delom v zaščitni opremi, z zahtevnimi pacienti/-kami in obiskovalci, s trpljenjem in smrtjo pacientov/-k itd. (Fang in drugi, 2017).² Izpostaviti je treba tudi navzočnost depresije med pripadniki/-cami policije, saj narava njihovega dela, povezana s stresnimi in travmatičnimi dogodki (priče kriminalnih dejanj, smrti, oboroženih bojev, sledenje osumljencev itd.), lahko negativno vpliva na razvoj depresije. Pri tem pa je pomembno, da so nekatere raziskave (npr. Husein in drugi, 2014) pokazale večjo prisotnost depresije med policistkami, medtem ko je med policisti v večji meri prisotna anksioznost. Pri merjenju stresa tovrstnih razlik ni bilo zaznati.

² Kitajska raziskava (Fang in drugi, 2017) je pokazala, da je kar 57,2% anketiranih oseb poročalo o simptomih depresije.

Depresija v obdobju pandemije

Članek smo osredinili na samoocenjeno navzočnost depresije in stresa med nosilci/-kami kriznega odziva v slovenski družbi (t.i. *first responders*), torej med zaposlenimi v kritičnih poklicih, in sicer med zdravstvenim osebjem, pripadniki in pripadnicami Slovenske vojske ter slovenskimi policisti in policistkami.

V nadaljevanju predstavljene raziskave namreč kažejo, da se je v mednarodnem prostoru med pandemijo pojavnost depresije v preučevanih skupinah povečala. SZO je v znanstvenem poročilu 2. marca 2022 (*Scientific brief: Mental Health and COVID-19: Early evidence of the pandemic's impact*) pojasnila, da se je v prvem letu pandemije covid-19 globalna razširjenost anksioznosti in depresije povečala za kar 25%. SZO (2022) je na podlagi opravljene raziskave ugotovila, da je pandemija povzročila kar 27,6-odstotni porast depresije.

Neprofitna organizacija Duševno zdravje Amerika je v obdobju pandemije beležila več anksioznosti, depresije, osamljenosti in drugih duševnih težav, pri čemer ugotavlja, da je pandemija negativno vplivala zlasti na duševno zdravje tistih, ki so bili vključeni v krizno odzivanje med pandemijo (Mental Health America, 2020). Med zdravstvenim osebjem so v obdobju junij–september 2020 merili prisotnost nekaterih duševnih težav ($n = 1.119$), pri čemer so ugotovili, da jih je 93% doživljalo stres, 86% jih je poročalo o anksioznosti, 77% o frustracijah, 76% o izčrpanosti in izgorelosti ter 75% o preobremenjenosti. Prav tako je 76% zdravstvenih delavcev/-k poročalo, da jih skrbi in jih je strah, da bi okužili svojega otroka, polovica jih je poročala, da jih skrbi, da bi ogrozili svojega partnerja/-ko, in 47% jih je bilo zaskrbljenih, da bi izpostavili starejše odrasle družinske člane. Raziskava je med drugim tudi razkrila, da je čustvena izčrpanost najpogostejši opis sprememb v počutju zdravstvenih delavcev/-k (82%), sledile so težave s spanjem (70%), fizična izčrpanost (68%) in strah, povezan z delom (63%). Več kot polovica je poročala o spremembi apetita in utrujenosti od sočutja ter povečani zavesti ali pozornosti do izpostavljenosti (Mental Health America, 2020). Raziskava »*The psychological impact of COVID-19 on police officers*« iz leta 2022, v kateri je sodelovalo 3.863 policistov/-k je pokazala, da je 13,7% anketiranih policistov/-k poročalo o depresiji, 4,6% pa jih je kazalo simptome duševnih motenj in so potrebovali ustrezno obravnavo (Tehrani, 2022). Omenimo lahko tudi navzočnost depresije v času pandemije med pripadniki/-cami oboroženih sil. Na tej točki moramo poudariti, da so raziskave, opravljene po različnih delih sveta, prikazale tudi različne rezultate, odvisno od tega, v kolikšni meri so bile OS (oborožene sile) vključene v krizno odzivanje v času pandemije. Pripadniki/-ice OS, ki so opravljali delo

v bolnišnicah, so poročali o podobnih težavah kot zdravstveno osebje, in sicer o anksioznosti (29,44%) in depresiji (36,45%) (Guo in drugi, 2020).

Na podlagi predstavljenih raziskav na področjih zdravstva, policije in vojske lahko na tej točki predpostavimo, da obstaja povezanost med pandemijo in občutenjem depresije. Prav tako lahko predpostavimo, da se je število oseb z depresijo v času pandemije povečalo.

Zdravstvo

Eno izmed ključnih vlog pri obvladovanju epidemiološke krize v povezavi s covidom-19 v Sloveniji in ravno tako tudi drugod po svetu je imel zdravstveni sistem. Zdravstveno osebje se je v času obvladovanja epidemije (marec 2020–junij 2022) srečevalo z vrsto dodatnih nalog, pri čemer pa zdravstveni delavci/-ke praviloma niso usposobljeni za upravljanje s kompleksnimi krizami z družbenimi učinki, kakršne povzroči pandemija. Izpostavljeni so bili povečanemu obsegu dela, delu v nevarnih okoljih, prisoten je bil strah pred okužbo in prenosom okužbe na družinske člane in kolege/-ice, delo so opravljali na drugih deloviščih, redno so se testirali, obvezno so nosili zaščitno opremo, kot so maske, očala, ščitniki za obraz in sredstva za zaščito rok in dezinfekcijo (Šinkovec, 2020). Med pandemijo je do izraza prišla tudi občutna kadrovska podhranjenost javnega zdravstvenega sistema (zasebni del se namreč ni v tolikšni meri vključeval v skrb za bolnike), primanjkovalo je okoli 30 odstotkov zaposlenih (Čeh, 2020). Posledično v javnem zdravstvenem sistemu ni bilo in še vedno ni dovolj osebja, tisti, ki pa so, so zelo hitro postali preobremenjeni in utrujeni. Prihajalo je tudi do okužb s covidom-19 ter posledično karantenskih odločb med zdravstvenimi delavci (Čeh, 2020; Jurjevčič Tržan, 2021).

Prav tako so bili zdravstveni delavci/-ke med pandemijo občasno priča verbalnemu nasilju nad zaposlenimi (Čeh, 2020). Med zdravstvenimi delavci/-kami je bilo čutiti tudi nezaupanje vase in v svoje znanje glede obvladovanja neznane okužbe; soočali so se tudi s številnimi etičnimi dilemami glede obravnave in zdravljenja obolelih (npr. etična dilema glede razporejanja ventilatorjev). Vladala sta bila tudi velika negotovost in strah v povezavi z morebitno okuženostjo svojih najbližjih in svojih sodelavcev/-k. Zelo obremenjujoče je bilo tudi vzdrževanje socialne razdalje do družinskih članov. Delovnik zdravstvenega osebja med pandemijo je bil neurejen, neprilagodljiv, dolg in posledično naporen. Zahteval je veliko število nadur, prilagajanja in neprekinjenega dela. Takšen delovnik je eden izmed ključnih dejavnikov stresa in dodatno povečuje možnost za razvoj duševnih motenj (Jurjevčič Tržan, 2021).

Policija

Med pandemijo (marec 2020–junij 2022) so pripadniki/-ce slovenske policije (zaradi kompleksnosti le-te) nacionalni red, mir in stabilnost zagotavljali ob rednem delu – tudi s kopico dodatnih nalog, mednje spadajo zagotavljanje varnosti na nenapovedanih protestih, nadzorovanje policijske ure, ukrepanje pri nezakonitih migracijah in nadzorovanje »starih« državnih meja, tudi tistih, na katerih je bil zaradi schengenskega območja nadzor odpravljen. Sektor za odnose z javnostmi SGDP GPU (2020) navaja, da so določeni policisti (predvsem prometni) opravljali različne dodatne naloge (spremstvo konvojev, prisotnost na notranjih mejah, izvajanje ukrepov za omejitve gibanja in združevanja na javnih krajih), velikokrat na robu zmogljivosti in pogosto tudi sami izpostavljeni tveganju za zdravje. Policisti/-ke so skladno s sprejetimi odloki, ki so se med pandemijo spreminjali, preverjali in izvajali nadzor po vsej Sloveniji. Še več dodatnega dela policiji pa je naložil odlok, ki je prepovedoval prehajanje občinskih meja, saj so policisti/-ke morali določeno časovno obdobje dodatno izvajati še nadzor na mejah občin po celotnem ozemlju Slovenije. Prav tako so bili policisti/-ke izpostavljeni zelo različnim dejavnikom tveganja (povečani obseg dela, delo v nevarnih okoljih, prisoten je bil strah pred okužbo in prenosom okužbe na družinske člane in kolege/-ice) (Sektor za odnose z javnostmi SGDP GPU, 2020).

Poleg rednih zadolžitev so policisti/-ke čez ozemlje Slovenije v samo prvih dveh mesecih epidemije v letu 2020 organizirano pospremili skoraj 67.000 tovornih vozil v matične države in samo aprila in maja 2020 izvedli približno 190.000 kontrol na krajih, kjer so se pred epidemijo običajno zbirali ljudje (Sektor za odnose z javnostmi SGDP GPU, 2020). Policisti/-ke so morali pri opravljanju svojega dela obvezno in dosledno upoštevati navodila NIJZ (nošenje zaščitnih mask in očal, razkuževanje, varnostna razdalja, prezračevanje itd.) (Kovačič, 2020). Srečevali so se tudi z zahtevnimi tehničnimi in logističnimi nalogami, pravnimi vprašanji, kadrovske izzivi, saj so se s covidom-19 okužili tudi zaposleni v policiji in so tako morali ostajati v karanteni. Nekateri izmed policistov/-k so se srečevali tudi s prilagoditvami za opravljanje službene obveznosti od doma in izobraževanja na daljavo (Sektor za odnose z javnostmi SGDP GPU, 2020). Zaradi številnih klicev na tel. številko 113 v povezavi z pandemijo (RS MNZ, b.d.) je slovenska policija 3. aprila 2020 vzpostavila dodatni klicni center, v katerem so odgovarjali državljanom na vprašanja o pandemiji. Klicev je bilo v povprečju 500 na dan (Sektor za odnose z javnostmi SGDP GPU, 2020).

Slovenska vojska (SV)

Tudi pripadniki/-ce SV so se, zaradi pandemije (marec 2020–junij 2022), srečevali z vrsto dodatnih nalog. Kovač (2021) navaja, da je SV leta 2020 postavila premično bolnišnico Role 2 v Ljubljani s kapaciteto do 140 bolniških postelj, namenjenih za oskrbo obolelih prebivalcev/-k. SV je med drugim tudi pomagala državljanom Slovenije pri vrnitvi v domovino ter pri transportu obolelih pripadnikov/-ic SV z mednarodnih operacij in misij (MOM) (Kovač, 2021). Skladno z aktiviranim načrtom državne zaščite in reševanja ob epidemiji je SV pomagala predvsem z materialnimi sredstvi in logistično podporo ter kadrovskimi zmogljivostmi. Vojaške zdravstvene enote (VZE) so tako vzpostavile sistem sledenja visoko tveganih stikov, preventivnih testiranj ter pravočasnih napotitev v karanteno. Pripadniki/-ce SV so med pandemijo sodelovali tudi z zdravstvenimi delavci/-kami, in sicer pri selitvi laboratorija v UKC, premiku in vzpostavitvi delovanja vojaškega rentgena na lokaciji UKC Ljubljana, selitvi oddelka iz bolnišnice dr. Petra Držaja v UKC Ljubljana, selitvi in opremljanju novonastalega oddelka (selitev MOBSTAC v UKC) (Bjelan, 2020).

Kljub pandemiji so se pripadniki/-ice SV udeleževali MOM (mednarodne operacije in misije), skrbeli so za temeljne vojaške naloge, kot je vzdrževanje reda, miru in stabilnosti, ter vzdrževali stopnjo pripravljenosti in usposabljanja. Pomembno je omeniti tudi vojaško vajo Preskok 2020, ki je potekala od konca aprila do 19. junija 2020 in jo je SV izpeljala kljub pandemiji in zaprtju države (*lock down*) (Kovač, 2021). Vaja Preskok 2020 sodi med največje vojaške vaje v zgodovini SV; vključevala je 2.500 vojakov/-inj SV, pri čemer lahko domnevamo, da bila vaja zaradi pandemije za pripadnike/-ice stresna (npr. strah pred okužbo in prenosom v družinsko okolje). Vojaške zdravstvene enote so ves čas trajanja vaje Preskok 2020 skrbele za izvajanje zdravstvene oskrbe, redno testiranje na okužbo s covidom-19 ter dezinfekcijo prostorov in uporabljene opreme (Kovač, 2021). Kot smo že omenili, so pripadniki/-ce SV tudi med pandemijo delovali na različnih MOM.³

Metoda in opis raziskave

Ključni raziskovalni cilj je bil raziskati prisotnost depresije in povezavo med depresijo pri zaposlenih v kritičnih poklicih, in sicer pripadnikih/-cah oboroženih sil, policistih/-kah in zdravstvenem osebju ter nekaterimi znamenji obremenitev v času epidemije covid-19, o katerih so sami poročali (marec 2020–junij 2022).

³ Na primer: na Kosovo so odšle veterinarske enote (VETE) z namenom temeljite dezinfekcije vozil in prostorov. Zaradi sprejetih strogih epidemioloških ukrepov vlade RS leta 2020 se je prekinil rotacijski krog na misiji EUTM Mali (Training Mission), sledil je tudi preklic dopusta članov/-ic misije. Tako so pripadniki/-ce SV, ki so bili takrat nastanjeni v Maliju, nadaljevali svoje delo (Kovač, 2021).

Raziskovalni vprašanji in hipoteze

Iz raziskovalnega cilja je izpeljano naslednje raziskovalno vprašanje z izvedenim podvprašanjem, pri čemer se obe vprašanji nanašata na obdobje pandemije covid-19 med marcem 2020 in junijem 2022.

RV1: Kako se delo v kriznih razmerah v času pandemije odraža na zdravju/počutju zaposlenih v kritičnih poklicih (to so pripadniki/-ce SV, policisti/-ke in zdravstveno osebje)?

RV1.1: Kakšna je povezava med depresijo in obremenitvami v času pandemije covid-19 v kritičnih poklicih?

Na raziskovalni vprašanji bomo odgovorili s pomočjo naslednjih hipotez:

H1: Med zaposlenimi v preučevanih kritičnih poklicih se je v času pandemije covid-19 kazala depresija.

H2: Med zaposlenimi v preučevanih kritičnih poklicih obstaja povezanost med depresijo in pandemijo.

H3: Med zaposlenimi v preučevanih kritičnih poklicih se je pokazala povezava med samooceno stresa v času pandemije in depresijo.

Opis raziskave

Ključna raziskovalna metoda je retrospektivno kvantitativno merjenje s spletno anketo in bivariatna statistična analiza podatkov (Lobe, 2006), pri čemer pa se zavedamo omejitev glede objektivnosti pri raziskovanju človekovega vedenja, čustev in duševnih težav. Predhodna teoretična in empirična spoznanja so bila operacionalizirana in oblikovali smo merski instrument za preučevanje depresije in občutka stresa ter obremenitev med pripadniki/-icami SV, policisti/-kami in zdravstvenim osebjem v Sloveniji v času pandemije (marec 2020–junij 2022).

Anketni vprašalnik je anonimen in sestavljen iz 21 vprašanj, od tega je pet demografskih vprašanj (spol, starost, poklic, število otrok in zaposlitev partnerja/-ice). Sledita vprašanji, ki se nanašata na občutke stresa, in sicer na stres doma in stres v službi.

Nadalje je indeks pandemije sestavljen iz naslednjih vprašanj: stres na delovnem mestu, stres doma, strah pred okužbo, strah pred prenosom okužbe, povečani obseg dela, plačilo in volja po dodatnih aktivnostih (neodvisne spremenljivke).⁴

Depresija je bila izmerjena z lestvico CES-D (Radloff, 1977; Boisvert in drugi, 2003), pri čemer smo uporabili prevedeno in slovenskemu okolju

⁴ Pri vseh vprašanjih za izračun indeksa pandemije je bila uporabljena petstopenjska Likertova lestvica.

prilagojeno lestvico za izračun indeksa depresije (Vuga Beršnak in drugi, 2020; Cronbach $\alpha = 0,908$).⁵ Indeks depresije smo izračunali po smernicah avtorjev vprašalnika CES-D (Radloff, 1977; Boisvert in drugi, 2003).⁶

S pomočjo statistične metode korelacije smo torej analizirali povezanost med odvisno spremenljivko (depresija) in zgoraj opisanimi neodvisnimi spremenljivkami (dejavniki tveganja: stres in pandemija).

Vprašalnik smo oblikovali s pomočjo orodja 1KA (Center za družbo-slovno informatiko, b.d.). Pridobljene podatke smo analizirali s pomočjo računalniškega programa IBM SPSS, ki je namenjen statističnim obdelavam.

Formalni in neformalni postopek pridobivanja dovoljenj za izvedbo raziskave

Da bi lahko izvedli spletno anketo, smo morali pridobiti uradno dovoljenje za izvajanje anketiranja policistov in policistk, pri čemer je bila prošnja za podatke policije v raziskovalne ali študijske namene obravnavana na Policijski akademiji v Centru za raziskovanje in socialne veščine. Za raziskovanje v zdravstveni stroki smo prek e-naslovov in telefonskih klicev stopili v stik s številnimi zdravstvenimi domovi, domovi za starejše občane/-ke in urgentnimi kliničnimi centri. V vseh omenjenih ustanovah so se po preučitvi prošnje prostovoljno odločili, ali bodo anketni vprašalnik posredovali svojim zaposlenim, o čemer so nas obvestili. Za izvedbo ankete v SV nam ni bilo dodeljeno posebno dovoljenje, smo pa v stik s SV in Generalštabom SV stopili prek telefona in e-pošte.

Opis vzorca

Anketni vprašalnik je bil namenjen zdravstvenem osebju, policistom/-kam in pripadnikom/-cam oboroženih sil SV. Raziskava je bila anonimna in sodelovanje prostovoljno. Vzorcili smo namensko, saj smo želeli pridobiti odgovore točno določenih posameznikov in posameznic v izbranih poklicih, ki so med epidemijo opravljali delo, povezano z upravljanjem s posledicami le-te. Ugotovitev raziskave ne moremo posplošiti na celotno populacijo.

Anketa je potekala od 28. aprila do 15. julija 2022; v tem obdobju je v raziskavi sodelovalo 1022 oseb, vendar je bilo zaradi prekinitve ali neustrezno izpolnjenega vprašalnika na koncu ustrezno izpolnjenih 587 anket. Od

⁵ Uporabljena je bila pri projektu *Vojaško specifični dejavniki tveganja za dobrobit in zdravje vojaških družin*.

⁶ Vprašalnik, namenjen izračunu indeksa depresije, je sestavljen iz desetih vprašanj, merjenih na petstopenjski lestvici (1. redko ali nikoli, 2. včasih ali malokrat, 3. občasno ali srednje pogosto, 4. zelo pogosto in 5. ves čas).

tega je v raziskavi sodelovalo 60 % moških (352), 39 % žensk (228) in 1 % oseb, ki se ni želel opredeliti po spolu (7). Povprečna starost sodelujočih anketirancev/-k je bila 42,6 let. V raziskavi je sodelovalo 16 % (94) zdravstvenih delavcev/-k, od tega 14 % (13) moških in 86 % (81) žensk, 9 % (50) je bilo pripadnikov/-ic oboroženih sil, od tega 76 % (39) moških in 22 % (11) žensk ter 47 % (278) pripadnikov/-ic policije, od tega 74 % (207) moških in 24 % (67) žensk. 19 % (112) oseb pa je v času pandemije opravljalo drugi poklic, zato smo jih iz analize izločili. 17 % (16) anketirancev/-k, ki so zaposleni v zdravstveni stroki, ima tudi partnerja/-ico zaposlenega/-o v enem izmed preučevanih poklicev. Prav tako ima partnerja/-ico v preučevanih poklicih zaposlenih 14 % (7) pripadnikov/-ic SV in 28 % (74) policistov/-k.

Rezultati in analiza

HI: Med zaposlenimi v preučevanih kritičnih poklicih se je v času pandemije covid-19 kazala depresija.

Med vsemi anketiranimi jih 30 % (75) kaže znake depresije, od tega 42,5 % žensk in 21,6 % moških. Iz pridobljenih analiziranih podatkov (Tabela 1) lahko ugotovimo, da je indeks depresije pozitiven pri 38 % (5) zdravstvenih delavcev in 43 % (36) zdravstvenih delavkah, 10,6 % (22) policistih in 11,9 % (8) policistkah. Indeks depresije je pozitiven tudi pri 7,6 % (3) pripadnikih SV in 9 % (1) pripadnici SV.

Sklenemo lahko torej, da znake depresije kaže več žensk kot moških. Pri tem pa je treba upoštevati spolno strukturo preučevanih organizacij. Primerjalno med vsemi tremi vzorci in tudi znotraj vzorca zdravstvenega osebja je največ depresivnih žensk, a je tudi v raziskavi v tem vzorcu sodelovala absolutna večina žensk (86 %). V SV in policiji je precej manj posameznikov/-ic kazalo znake depresije, a med njimi prevladujejo moški, pri čemer je treba upoštevati, da je v obeh organizacijah v raziskavi sodelovalo več kot dve tretjini moških. Razmerje med spoloma je povezano z ospoljenim karakterjem vseh treh organizacij.

Tabela 1: PODATKI ZA IZRAČUN INDEKSA DEPRESIJE, RAZDELJENI PO POKLICIH

	Poklic	Redko ali nikoli	Včasih ali malokrat	Občasno ali srednje pogosto	Zelo pogosto	Ves čas	Ne želim odgo.	Skupaj
1. Motile so me stvari, ki me običajno ne motijo.	zdrav. osebj	13 (16%)	15 (19%)	32 (40%)	19 (24%)	1 (1%)	/	80 (100%)
	pripadnik/-ica SV	12 (29%)	9 (21%)	12 (29%)	7 (17%)	2 (5%)	/	42 (100%)
	policist/-ka	50 (23%)	52 (24%)	63 (29%)	40 (19%)	9 (4%)	1 (0%)	215 (100%)
2. Stežka sem ostal/-a osredotočen/-a na to, kar sem počel/-a.	zdrav. osebj	22 (28%)	23 (29%)	22 (28%)	11 (14%)	2 (3%)	/	80 (100%)
	pripadnik/-ica SV	18 (43%)	14 (33%)	5 (12%)	4 (10%)	1 (2%)	/	42 (100%)
	policist/-ka	79 (37%)	50 (23%)	49 (23%)	32 (15%)	4 (2%)	1 (0%)	215 (100%)
3. Počutil/-a sem se depresivno.	zdrav. osebj	30 (38%)	17 (21%)	21 (26%)	11 (14%)	1 (1%)	/	80 (100%)
	pripadnik/-ica SV	22 (52%)	12 (29%)	2 (5%)	4 (10%)	2 (5%)	/	42 (100%)
	policist/-ka	93 (43%)	47 (22%)	41 (19%)	24 (11%)	9 (4%)	1 (0%)	215 (100%)
4. Za vse, kar sem počel/-a, je bil potreben napor.	zdrav. osebj	18 (23%)	20 (25%)	24 (30%)	13 (16%)	5 (6%)	/	80 (100%)
	pripadnik/-ica SV	18 (43%)	11 (26%)	10 (24%)	2 (5%)	1 (2%)	/	42 (100%)
	policist/-ka	76 (35%)	54 (25%)	45 (21%)	33 (15%)	6 (3%)	1 (0%)	215 (100%)
5. Čutil/-a sem upanje glede prihodnosti.	zdrav. osebj	5 (6%)	10 (13%)	15 (19%)	30 (38%)	19 (24%)	1 (1%)	80 (100%)
	pripadnik/-ica SV	4 (10%)	8 (19%)	12 (29%)	9 (21%)	9 (21%)	/	42 (100%)
	policist/-ka	27 (13%)	36 (17%)	50 (23%)	52 (24%)	49 (23%)	1 (0%)	215 (100%)
6. Občutil/-a sem strah.	zdrav. osebj	18 (23%)	19 (24%)	24 (30%)	16 (20%)	3 (4%)	/	80 (100%)
	pripadnik/-ica SV	18 (43%)	10 (24%)	5 (12%)	7 (17%)	2 (5%)	/	42 (100%)
	policist/-ka	77 (36%)	55 (26%)	39 (18%)	31 (14%)	12 (6%)	1 (0%)	215 (100%)
7. Spal/-a sem nemirno.	zdrav. osebj	16 (20%)	22 (28%)	20 (25%)	17 (21%)	5 (6%)	/	80 (100%)
	pripadnik/-ica SV	19 (45%)	10 (24%)	6 (14%)	6 (14%)	1 (2%)	/	42 (100%)
	policist/-ka	67 (31%)	54 (25%)	40 (19%)	41 (19%)	12 (6%)	1 (0%)	215 (100%)

	Poklic	Redko ali nikoli	Včasih ali malokrat	Občasno ali srednje pogosto	Zelo pogosto	Ves čas	Ne želim odgo.	Skupaj
8. Bil/-a sem srečen/-na.	zdrav. osebje	7 (9%)	15 (19%)	33 (41%)	18 (23%)	5 (6%)	2 (3%)	80 (100%)
	pripadnik/-ica SV	1 (2%)	9 (21%)	14 (33%)	11 (26%)	6 (14%)	1 (2%)	42 (100%)
	policist/-ka	21 (10%)	48 (22%)	75 (35%)	51 (24%)	18 (8%)	2 (1%)	215 (100%)
9. Počutil/-a sem se osamljeno.	zdrav. osebje	34 (43%)	17 (21%)	18 (23%)	10 (13%)	1 (1%)	/	80 (100%)
	pripadnik/-ica SV	18 (43%)	11 (26%)	9 (21%)	3 (7%)	1 (2%)	/	42 (100%)
	policist/-ka	92 (43%)	51 (24%)	47 (22%)	16 (7%)	7 (3%)	2 (1%)	215 (100%)
10. Nisem se mogel/-la »spraviti v pogon«.	zdrav. osebje	18 (23%)	28 (35%)	17 (21%)	13 (16%)	3 (4%)	1 (1%)	80 (100%)
	pripadnik/-ica SV	15 (36%)	15 (36%)	5 (12%)	6 (14%)	1 (2%)	/	42 (100%)
	policist/-ka	77 (36%)	45 (21%)	36 (17%)	43 (20%)	11 (5%)	3 (1%)	215 (100%)

Vir: lastni prikaz.

652

Na podlagi zgornjih podatkov lahko potrdimo hipotezo, da pripadniki/-ce SV, policisti/-ke in zdravstveno osebje nakazujejo razvoj depresije (30%), pri čemer so se kot najbolj zaskrbljujoči pokazali podatki glede depresivnosti med zdravstvenimi delavkami.

H2: Med zaposlenimi v preučevanih kritičnih poklicih obstaja povezanost med depresijo in pandemijo.

Treba je poudariti, da smo Pearsonov koeficient korelacije izračunali za vsak preučevani poklic posebej. Najprej smo se posvetili indeksu depresije, ki smo ga opazovali v odnosu z vsemi neodvisnimi spremenljivkami (1 – stres na delovnem mestu, 2 – stres doma, 3 – strah pred okužbo, 4 – strah pred prenosom okužbe, 5 – povečani obseg dela, 6 – plačilo in 7 – volja po dodatnih aktivnostih), v nadaljevanju pa smo vse neodvisne spremenljivke v programu IBM SPSS povezali v eno in jo poimenovali »pandemija covid-19« ter ugotavljali njeno povezanost z depresijo.

Iz izračunov korelacij med indeksom depresije z različnimi neodvisnimi spremenljivkami (Tabela 2), kjer smo stres raziskovali v povezavi z drugimi dejavniki v luči širšega konteksta v povezavi z depresijo, lahko izpostavimo, da smo pri vseh preučevanih poklicih, torej pri zdravstvenem osebju, policistih/-kah in pripadnikih/-cah SV, ugotovili srednje močno povezanost med indeksom depresije in: a) stresom na delovnem mestu, ki izhaja iz nalog povezanih z obvladovanjem pandemije; b) s stresom, ki so ga anketiranci/-ke občutili/-e doma; c) z voljo, željo in energijo, ki so jo imeli

anketiranci/-ke v času pandemije za sodelovanje pri družinskih obveznostih ali opravljanju svojih hobijev. V vseh obravnavanih vzorcih pri vseh omejenih izračunih se je pokazala statistično pomembna in značilna povezava ($p < 0.01$), kar nakazuje na to, da obstaja korelacija med navedenimi neodvisnimi spremenljivkami in depresijo. V vseh obravnavanih vzorcih se je pokazala statistično značilna povezava ($p < 0.01$) med depresijo in strahom pred okužbo ter strahom pred prenosom virusa v domače okolje.

Tabela 2: KORELACIJA MED DEJAVNIKI TVEGANJA V ČASU EPIDEMIJE COVIDA-19 IN INDEKSOM DEPRESIJE ZDRAVSTVENEGA OSEBJA, POLICISTOV/-K IN PRIPADNIKOV/-IC SV

PREUČEVANE SKUPINE		Zdravstveno osebje		Policisti/-ke		Pripadniki/-ice SV	
Duševna motnja	Dejavnik tveganja	r	P	r	p	r	p
Depresija	Stres na delovnem mestu	.497	< 0.01	.496	< 0.01	.493	< 0.01
	Stres doma	.537	< 0.01	.524	< 0.01	.574	< 0.01
	Strah pred okužbo	.341	< 0.01	.337	< 0.01	.486	< 0.01
	Strah pred prenosom okužbe	.306	< 0.01	.302	< 0.01	.417	< 0.01
	Povečani obseg dela	154	> 0.05	0.85	> 0.05	.178	> 0.05
	Plačilo	137	> 0.01	-0.74	> 0.01	-0.63	> 0.01
	Volja, želja in energija	.499	< 0.01	.548	< 0.01	.620	< 0.01
	Epidemija covid-19	.534	< 0.01	.548	< 0.01	.620	< 0.01

Vir: lastni prikaz.

Korelacije med indeksom depresije in dodatnimi delovnimi urami v času pandemije nismo uspeli ugotoviti. Prav tako v nobenem vzorcu nismo uspeli ugotoviti korelacije oz. povezanosti med indeksom depresije in plačilom za opravljanje dodatnega dela. Kljub temu da povezava ni statistično značilna, pa lahko povzamemo, da je r v vzorcu pripadnikov/-cah SV in slovenskih policistov/-kah negativen ($r = -.063$ in $-.074$). Ta ugotovitev nakazuje, da bi se pri policistih/-kah in pripadnikih/-cah SV depresivnost lahko znižala, če bi bila njihova finančna situacija ugodnejša, medtem ko pri zdravstvenem osebju tega ne opazimo.

Med pandemijo in depresijo pripadnikov/-ic SV, policistov/-k in zdravstvenim osebjem obstaja srednja povezanost, zato lahko drugo hipotezo potrdimo.

H3: Med zaposlenimi v preučevanih kritičnih poklicih se je pokazala povezava med samooceno stresa v času pandemije in depresijo.

Za namen raziskovanja *H3* smo se posvetili izoliranemu razmerju povezanosti med stresom, ki so ga anketiranci/-ke občutili na delovnem mestu, in stresom doma v času covid-19 ter epidemijo.

Iz opravljene in predstavljene analize ter izračunov Pearsonovih koeficientov korelacij med depresijo in delovnim stresom in stresom, ki so ga anketiranci/-ke občutili doma v času pandemije, obstaja srednje močna povezanost pri vseh preučevanih poklicih, in sicer, pri zdravstvenem osebju je $r = .497$ med depresijo in delovnim stresom ter $r = .537$ med depresijo in stresom doma, pri policistih/-kah je $r = .496$ med depresijo in delovnim stresom ter $r = .524$ med depresijo in stresom doma, pri pripadnikih/-cah SV pa je $r = .493$ med depresijo in delovnim stresom ter $r = .574$ med depresijo in stresom doma.

V vseh obravnavanih vzorcih pri vseh omenjenih izračunih se je pokazala statistično pomembna in značilna povezava ($p < 0.01$), kar nakazuje na to, da obstaja korelacija med delovnim stresom in stresom doma ter depresijo.

Razprava in sklep

Kot smo ugotovili, je bil v času pandemije (marec 2020–junij 2022) pomembno povečan obseg dela in spremenjene (poslabšane) delovne razmere, pri čemer predhodno niti ni bilo poskrbljeno za ustrezno usposobljenost zaposlenih v kritičnih poklicih za primer odziva na pandemijo z vajami niti ni bil posodobljen načrt odziva na epidemijo. Kot primer lahko navedemo veliko dodatnega in spreminjajočega se dela, naloge, ki so jih ti poklici opravljali prvič, so bile nepoznane, tudi delo v maskah je bilo za nekatere skupine (policisti in SV) novo in nepoznano, prav tako tudi vzdrževanje varnostne razdalje in razkuževanje opreme in rok. Dodatne obremenitve so bile neredni in spreminjajoč urnik ter napotitve v karanteno. Zagotovo pa sta bila navzoča tudi strah pred okužbo in prenosom le-te na družinske člane.

Raziskava je pokazala pozitiven indeks depresije pri 30 % anketiranih zaposlenih v preiskovanih poklicih, in sicer pri 42,5 % žensk in pri 21,6 % moških. Ugotovili smo torej, da delo v kriznih razmerah, kar je bila tudi pandemija, lahko povzroči porast depresije med zaposlenimi v kritičnih poklicih v Sloveniji. Podobno ugotavljajo tudi nekatere druge sorodne raziskave, na primer v raziskavi »*Mental Health Care for Military Personnel in the COVID-19 Epidemic*« je bila izmerjena povišana stopnja anksioznosti (29 %) in depresije (36 %) v času pandemije (Guo in drugi, 2020), v obo-roženih silah ZDA so prav tako prepoznali anksioznost (17 %) in depresijo (17 %) med pandemijo (raziskava *US soldiers and the role of leadership: COVID-19, mental health, and adherence to public health guidelines* (2022)).

Pri vseh preučevanih poklicih, torej pri zdravstvenem osebju, policistih/-kah in pripadnikih/-cah SV, smo ugotovili, da obstaja srednje močna in značilna povezanost med indeksom depresije ter pandemijo, kar nakazuje na to,

da lahko dejavniki tveganja, ki spremljajo pandemijo, prispevajo k razvoju ali h krepitvi duševnih težav med zaposlenimi v preučevanih kritičnih poklicih. Srednje močno povezanost smo prepoznali med indeksom depresije in: a) stresom na delovnem mestu; b) s stresom, ki so ga anketiranci/-ke občutili/-e doma; c) z voljo, željo in energijo, ki so jo imeli anketiranci/-ke v času pandemije za sodelovanje pri družinskih obveznostih.

Pandemija in z njo povezana tveganja ter obremenitve so trajali približno dve leti, kar je povzročilo krepitev stresa med prebivalstvom, tudi med zaposlenimi v kritičnih poklicih. Klinika Mayo (2018) navaja, da lahko dlje časa trajajoča izpostavljenost stresnim situacijam pripelje tudi do razvoja duševnih stisk. Poudariti je treba, da se je predvsem zdravstveno osebje srečevalo s travmatičnimi dogodki, saj so na intenzivni negi v najbolj kritičnih epidemioloških razmerah vsak dan skrbeli za nekaj sto ljudi, pri čemer so nekateri tudi izgubili življenje. Tudi policisti/-ke ter pripadniki/-ce SV so bili, kot smo videli, priča stresnim in travmatičnim situacijam, le da na drugih področjih.

Za konec lahko poudarimo, da smo med pripravo članka ugotovili, da so pripadniki/-ice SV, policisti/-ke in zdravstveni delavci/-ke med pandemijo opravili zelo veliko dodatnega dela, v neznani situaciji, ob spreminjanju delavnika, v strahu pred okužbo in prenosom virusa SARS-Cov-2. Vse to je povzročalo nelagodje, stres, strah in je bilo povezano z razvojem duševnih motenj, kot je depresija.

Zaključimo lahko, da obstaja tveganje za razvoj duševnih težav v času kompleksne krize, kar je bila tudi pandemija, pri zaposlenih v kritičnih poklicih, torej je treba posebno pozornost nameniti preventivni krepitvi duševne odpornosti zaposlenih v kritičnih poklicih, njihovi odpornosti, pripravam, usposabljanjem, vajah idr. ter podpori v času kompleksne krize, ko so ti posamezniki/-ice podvrženi nadpovprečnim psihičnim ali/in fizičnim obremenitvam.

LITERATURA

- Abbot, Cord, Erich Barber, Brian Burke, John Harvey, Chad Newland, Monique Rose in Amy Young (2015): What's killing our medics? Ambulance Service Manager Program. Conifer, CO: Reviving Responders. Dostopno prek <http://www.revivingresponders.com/originalpaper>, 10. 5. 2022.
- Bhargava, Hansa (2021, 15. avgust): Coronavirus History. WebMD. Dostopno prek <https://www.webmd.com/lung/coronavirus-history>, 18. 5. 2022.
- Fang, Huiying, Xiaowen Zhao, Haicheng Yang, Peing Li Sun, Ying Li, Kexin Jiang, Ping Li1, Mingli Jiao, Ming Liu, Hong Qiao, in Wu Qunhong (2017, 18. december): Depressive symptoms and workplace-violence-related risk factors among otorhinolaryngology nurses and physicians in Northern China: a cross-sectional study. *BMJ Journals*. Dostopno prek <http://dx.doi.org/10.1136/bmjopen-2017-019514>, 26. 5. 2022.

- Guo Xin, Lili Wu, Xiaoqian Yu, Zhuoer Sun in Weizhi Liu (2020, 19. junij): Mental Health Care for Military Personnel in the COVID-19 Epidemic. *Military Medicine* 185 (9): 1401–1405. Dostopno prek <https://doi.org/10.1093/milmed/usaa127>, 14. 5. 2022.
- Husain, Waqar, Rahat Sajjad in Atiq Rehman (2014): Depression, Anxiety and Stress among female and male police officers. *Pakistan Journal of Clinical Psychology*, 13–14. Dostopno prek https://www.researchgate.net/publication/275582982_DEPRESSION_ANGXIETY_AND_STRESS_AMONG_FEMALE_AND_MALE_POLICE_OFFICERS, 1. 7. 2022.
- Inoue, Catarina, Evan Shawler, Cristopher Jordan in Cristopher Jackson (2021, 24. maj): Veteran and Military Mental Health Issues. *StatPearls*. Dostopno prek <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34283458/>, 6. 6. 2022.
- Ivanovič, Suzana (2020): Delo policije v času koronavirusa. *Revija Varnost*, 6–33. Dostopno prek https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNZ/Revija-Varnost/Varnost_1-2_2020_zmanjsana_resolucija.pdf, 2. 8. 2022.
- Julien, Jovan, Turgay Ayer, Elliot Tapper, Carolina Barbosa, William Dowd in Jagpreet Chhatwal (2021, 8. december): Effect of increased alcohol consumption during COVID-19 pandemic on alcohol-associated liver disease: A modeling study. *Hepatology* 75 (6): 1480–1490. Dostopno prek <https://doi.org/10.1002/hep.32272>, 25. 7. 2022.
- Jurjevčič Tržan, Maja (2021): Psihološke posledice pandemije Covida-19 na zdravstvene delavce. *Rehabilitacija* 20 (1): 163–166. Dostopno prek https://ibmi.mf.uni-lj.si/rehabilitacija/vsebina/Rehabilitacija_2021_S1_p163-166.pdf, 17. 6. 2022.
- Juren, Gordana: (2010). Stres in delovno okolje [diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo]. Dostopno prek <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/137>, 15. 6. 2022.
- Kovač Kremžar, Tanja (2021). Delovanje slovenske vojske v času epidemije covid-19. *Sodobni vojaški izziv*, 43–56. Dostopno prek DOI:10.33179/BSV.99.SVI.11.CMC.23.1.3, 15. 7. 2022.
- Lobe, Bojana (2006): Združevanje kvalitativnih in kvantitativnih metod – stara praksa v novi preobleki? *Družboslovne razprave XXII* (53): 55–73. Dostopno prek <http://dk.fdv.uni-lj.si/druzboslovnerazprave/pdfs/dr53Lobe.pdf>, 5. 8. 2022.
- Mlakar, Luka (2020, 4. marec): Prvi primer koronavirusa tudi v Sloveniji: zbolel naj bi 60-letnik. *Siolnet*. Dostopno prek <https://siol.net/novice/slovenija/prvi-primer-koronavirusa-tudi-v-sloveniji-520069>, 12. 5. 2022.
- Raju, Somesh, Rina Kumari in Sunita Tiwari (2020, 7. november): Prevalence of stress among police worker: a cross-sectional study. *International Journal of Community Medicine and Public Health* 7 (7): 2645–2649. Dostopno prek <https://dx.doi.org/10.18203/2394-6040.ijcmph20202991>, 15. 8. 2022.
- Roškar, Saška, Domen Kralj, Karl Andriessen, Karolina Krysinska, Matej Vinko in Anja Podlesek (2022): Anticipated Self and Public Stigma in Suicide Prevention Professionals. *Frontiers in Psychiatry*. Dostopno prek <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsy.2022.931245/full>, 2. 8. 2022.
- Šinkovec, Lara (2020): Obremenjenost na delovnem mestu medicinskih sester v patronažnem varstvu med epidemijo Covid-19. [Diplomsko delo, Univerza v

- Ljubljani, Zdravstvena fakulteta]. Dostopno prek <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=135505&lang=slv>, 24. 7. 2022.
- Tehrani, Noreen (2022, 7. februar): The psychological impact of COVID-19 on police officers. *Sage Journals*, 95 (1): 72–87. Dostopno prek <https://doi.org/10.1177/0032258X211039975>, 15. 6. 2022.
- U. S. Department of Health & Human Services (2022, 28. februar): What Is Mental Health? *MentalHealth*. Dostopno prek <https://www.mentalhealth.gov/basics/what-is-mental-health>, 15. 5. 2022.
- Vuga Beršnak, Janja, Bojana Lobe in H. Foran (2020): Zdravje vojaških družin: vprašalnik. [Ljubljana: Fakulteta za družbene vede], 1. 10. 2020. [49] f. [COBISS. SI-ID 48875523].
- Vuga Beršnak, Janja in drugi (2022): Socialnoekološki modeli zdravja: pripadniki in pripadnice vojaške organizacije ter njihove družine. Ljubljana: Založba FDV.
- White, Taneasha (2022, 22. februar): Chronic Stress vs. Acute Stress: Are They Different? *PsychCentral*. Dostopno prek <https://psychcentral.com/stress/chronic-stress-vs-acute-stress>, 15. 6. 2022.

VIRI

- AJMC Staff (2021, 1. januar): A Timeline of COVID-19 Developments in 2020. *AJMC*. Dostopno prek <https://www.ajmc.com/view/a-timeline-of-covid19-developments-in-2020>, 10. 5. 2022.
- American Psychiatric Association (2020, oktober): What Is Depression? *Psychiatry*. Dostopno prek <https://psychiatry.org/patients-families/depression/what-is-depression>, 26. 5. 2022.
- Bjelan, Andreja (2020): Kakšna je vloga vojske v času epidemije in kako pomaga ljudem? *Maribor24.si*. Dostopno prek <https://maribor24.si/slovenija/kaksna-je-vloga-vojske-v-casu-epidemije-in-kako-pomaga-ljudem>, 19. 6. 2022.
- Cleveland Clinic (2021, 28. januar): Stress. *ClevelandClinic*. Dostopno prek <https://my.clevelandclinic.org/health/articles/11874-stress>, 15. 6. 2022.
- Čeh, Silva (2020, 23. september): Zdravstveni delavci v času pandemije veliko tvegajo. *Delo*. Dostopno prek <https://www.delo.si/novice/slovenija/zdravstveni-delavci-v-casu-pandemije-veliko-tvegajo/>, 12. 7. 2022.
- Felman, Adam (2020, 12. marec): Why stress happens and how to manage it? *Medical News Today*. Dostopno prek <https://www.medicalnewstoday.com/articles/145855>, 15. 6. 2022.
- Felman, Adam (2020, 13. april): What is mental health? *MedicalNews*. Dostopno prek <https://www.medicalnewstoday.com/articles/154543>, 15. 6. 2022.
- GŠSV (2020, 3. junij): Slovenska vojska predstavila aktivnosti vaje Preskok 2020. *GOV.SI*. Dostopno prek <https://www.gov.si/novice/2020-06-03-slovenska-vojska-predstavila-aktivnosti-vaje-preskok-2020/>, 20. 7. 2022.
- Hopkins Medicine (2021, 19. maj): What Is Coronavirus? *Hopkins Medicine*. Dostopno prek <https://www.hopkinsmedicine.org/health/conditions-and-diseases/coronavirus>, 10. 5. 2022.
- ICN (2021, 13. januar): The COVID-19 Effect: World's nurses facing mass trauma, an immediate danger to the profession and future of our health systems. *ICN*.

- Dostopno prek <https://www.icn.ch/news/covid-19-effect-worlds-nurses-facing-mass-trauma-immediate-danger-profession-and-future-our>, 13. 6. 2022.
- ICN (2020, 14. september): Protecting nurses from COVID-19 a top priority: A survey of ICN's national nursing associations. ICN. Dostopno prek https://www.icn.ch/system/files/documents/2020-09/Analysis_COVID-19%20survey%20feedback_14.09.2020%20EMBARGOED%20VERSION_0.pdf, 3. 7. 2022.
- Mayo Clinic Staff (2019, 8. junij): Mental Illness. Mayo Clinic. Dostopno prek <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/mental-illness/symptoms-causes/syc-20374968>, 11. 7. 2022.
- Mayo Clinic (2021, 22. oktober): COVID-19 (coronavirus): Long-term effects. Mayo Clinic. Dostopno prek <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/coronavirus/in-depth/coronavirus-long-term-effects/art-20490351>, 11. 7. 2022.
- Mayo Clinic Staff (2021, 14. december): Mental health: What's normal, what's not. Mayo Clinic. Dostopno prek <https://www.mayoclinic.org/healthy-lifestyle/adult-health/in-depth/mental-health/art-20044098>, 11. 7. 2022.
- Mental Health America (2020): The Mental Health of Healthcare Workers in Covid-19. MHA. Dostopno prek <https://mhanational.org/mental-health-healthcare-workers-covid-19>, 17. 7. 2022.
- NATO (2021, marec): NATO's Response to the COVID-19 Pandemic. NATO. Dostopno prek https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/3/pdf/2103-factsheet-COVID-19-en.pdf, 29. 6. 2022.
- NIOSH (2016, 30. junij): Healthcare Workers: Work Stress & Mental Health. CDC. Dostopno prek <https://www.cdc.gov/niosh/topics/healthcare/workstress.html>, 11. 7. 2022.
- SAMSHA - Substance Abuse and Mental Health Services Administration (2018): First Responders: Behavioral Health Concerns, Emergency Response, and Trauma. Dostopno prek <https://www.samhsa.gov/sites/default/files/dtac/supplementalresearchbulletin-firstresponders-may2018.pdf>, 1. 8. 2022.
- Vlada Republike Slovenije (2021, 15. junij): Z današnjim dnem se epidemija izteka. Gov.si. Dostopno prek <https://www.gov.si/novice/z-danasnjim-dnem-se-epidemija-izteka/>, 17. 7. 2022.
- Zakon o organiziranosti in delu v policiji - ZODPol (2013): Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 5. marca. Dostopno prek <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6315>, 20. 8. 2022.
- Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije (2020, 17. november): Priporočila za preprečevanje prenosa okužbe z virusom SARS-CoV-2 za izvajalce patronažnega varstva (PV), obravnavane paciente in družinske člane. Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije. Dostopno prek <https://www.zbornica-zveza.si/wp-content/uploads/2020/11/Priporo%C4%8Dila-za-prepre%C4%8Devanje-prenosa-oku%C5%BEbe-z-virusom-COVID-19-za-izvajalce-patrona%C5%BEnega-varstva-obravnavane-paciete-in-dru%C5%BEinske-%C4%8Dlane-17.11.2020.pdf>, 17. 6. 2022.
- WHO (b. d). Coronavirus disease (COVID-19): WHO. Dostopno prek https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1, 5. 5. 2022.

WHO (2021, 13. september): Depression. WHO. Dostopno prek <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/depression>, 15. 6. 2022.

WHO (2022, 2. marec): Mental Health and COVID-19: Scientific brief: Early evidence of the pandemic's impact. Dostopno prek <https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1412184/retrieve>, 17. 7. 2022.